

- 15-16 Leiden, Ned. Anthropogenetische Ver.
 16 Ned. Ver. v. Nucleaire Geneesk.
 16 Ned. Ver. v. Electro-encephalografie en klin.
 Neurophysiologie.
 16 Amsterdam, Ned. Ver. v. Obstetrie en Gynaecologie.
 23 Ned. Ver. v. Radiologie.

December

- 14 Ned. Ver. v. Heelkunde.

* Eerste vermelding

Personalia

In memoriam H. G. van der Waals. 21 januari 1974 stierf H. G. VAN DER WAALS op 79-jarige leeftijd in Tucson Arizona, waar hij de laatste jaren van zijn leven doorbracht in een landschap waarvan hij, met zijn sterke en genuanceerde gevoel voor de natuur, veel heeft gehouden. VAN DER WAALS werd in 1894 te Rotterdam geboren. Hij heeft een treurige jeugd gehad.

VAN DER WAALS studeerde medicijnen in Leiden, Zürich en Amsterdam. Hij had een grote natuurwetenschappelijke belangstelling en promoveerde in 1927 op een proefschrift over de optische schijnbeweging. Samen met C. OTTO ROELOFS ontving hij voor dit onderzoek de Ramaermedaille. Hij werd opgeleid tot zenuwarts en werd chef de clinique bij K. H. BOU-

MAN. Samen met Dr. H. LAMPL en Dr. J. LAMPL-DE GROOT richtte hij het psychoanalytisch instituut op. Jarenlang was hij als opleidingsanalyticus werkzaam.

In 1956 vertrok hij naar de Menninger Foundation, Topeka Kansas, waar hij directeur werd van het C. F. Menninger Memorial Hospital, dat hij voortreffelijk organiseerde en uitbouwde tot een instituut, voorbeeldig zowel voor de behandeling van de patiënten als voor de opleiding tot psychiater. Daar heb ik hem meegemaakt op een andere wijze dan in Amsterdam, waar ik hem zeer regelmatig bezocht omdat hij mijn leeraanlyticus was.

Alvorens enkele herinneringen mee te delen die licht werpen op zijn persoon, het volgende over zijn werk. VAN DER WAALS, die de klinische psychiatrie voortreffelijk beheerste in theorie en praktijk, had een zowel brede als diepgaande kennis van het vak. Hij was uitstekend op de hoogte van psychoanalyse, fenomenologie en existentialisme. Van zijn belangstelling voor psychologische onderzoeksmethoden in de psychiatrie legt zijn artikel over de Rohrschachttest ge-

tuigenis af. Zijn veelzijdigheid was niet die van de eclecticus: eclecticisme leidt nogal eens tot oppervlakkigheid en VAN DER WAALS was het tegengestelde van oppervlakkig; hij dacht systematisch en bracht hetgeen hij bruikbaar achtte voor de psychiatrie met elkaar in verband, niet in een star afgesloten, doch in een open systeem. Zijn kennis van de klassieke nosologische psychiatrie, psychoanalyse, fenomenologie en antropologie stelden hem in staat de psychiatrie wezenlijk verder te ontwikkelen. Het valt zeer te betreuren dat hij niet door een hoogleraarpositie in ons land de mogelijkheid kreeg zijn kennis door te geven aan medische studenten en artsen die tot psychiater worden opgeleid. Juist zijn visie zou hetgeen toen in psychiatrisch Nederland opgang deed, hebben kunnen aanvullen, tot volledigheid hebben bijgedragen, de ontwikkeling hebben bevorderd. Het is immers juist de verbinding klinische psychiatrie, fenomenologie en psychoanalyse die tot beter begrip van de psychiatrische patiënt heeft geleid, het mogelijk heeft gemaakt een logischer diagnostisch systeem te ontwerpen en in combinatie met de moderne psychopharmaca een effectieve therapie in te stellen.

Met het vertrek van VAN DER WAALS ging een groot geleerde en een uitstekend vakman voor onze psychiatrie verloren, al is hij door zijn publikaties in het *Nederlands handboek der psychiatrie*, waarvan hij met collega PRICK redacteur was, de Nederlandse psychiatrie blijven dienen, iemand van formaat. Ik vermeld het hoofdstuk: „Schizofrene aandoeningen bij volwassenen”. Herleest men zijn publikaties, dan ziet men welke problemen hem het meest bezighielden: zijn werk over het narcisme, de problemen van zelfwaardering en het gevoel van eigenwaarde dat afzonderlijk dient vermeld te worden. Het besef van eigenwaarde is beslissend voor ziekte of gezondheid, de mens komt in de gevarezone wanneer hij zichzelf gaat verachten, zich vernederd en weggegooid voelt. Wie een redelijk vertrouwen heeft in zichzelf kan veel aan.

De actualiteit van zijn werk blijkt ook uit zijn artikel over psychoanalytische groepstherapie in een periode toen over de bredere toepassing van de psychoanalyse nog anders werd gedacht dan nu. Men merkt reeds vroeg een reserve tegen wat veelal genoemd wordt psychoanalytische ik-psychologie, maar wat neerkomt op het persen van de gegevens in een aan de natuurkunde ontleend model, dat werkt als een keurslijf. VAN DER WAALS was veel te goed op de hoogte met de wetenschapstheorie om vertrouwen te hebben in zulke verschralende modellen, die dikwijls het mikpunt zijn van kritiek op de psychoanalyse, waarmee echter de psychoanalyse als zodanig niet is afgedaan.

Mijn verblijf in Topeka, dat ik aan hem te danken heb, gaf mij de gelegenheid VAN DER WAALS mee te maken in zijn werk als klinisch psychiater en in de huiselijke sfeer. Hij genoot van het leven in de Verenigde Staten en hij reisde veel. De omgangsvormen, minder formeel dan deze toen in ons land waren, be-

vielen hem. Hij werd gewaardeerd, maakte vele en ook intensieve contacten. Zijn liefdevolle aandacht ommeest abstracte problemen van de filosofie. Zijn vatte veel: een goed voorbereide maaltijd tot en met de schitterend werkende intelligentie deed hem het wezenlijke onderscheiden van bijzaken en heel snel doorzag hij waar ernstig met problemen werd geworsteld, waar de realiteit werd verdoezeld met fraai klinkende woorden. Helderheid, milde ironie kenmerkt ook zijn stijl, voorbeeldig wetenschappelijk proza dat alles ondergeschikt maakt aan het ene doel: duidelijkheid. Het humanisme, de Aufklärung, dat was het geestelijk klimaat waarin hij leefde, hetgeen zijn waarneming van, zijn betrokkenheid bij het emotionele, zelfs de romantische aspecten van het leven, niet uitsluit.

VAN DER WAALS kon aanvankelijk een wat stugge indruk maken, in wezen was hij zeer warm en hartelijk, zeker ook als gastheer; graag maakte hij de ander deelgenoot van hetgeen hem boeide. Het ene na het andere kunstboek kwam ter tafel om je een schilderij of tekening te laten zien. Er is een publikatie van zijn hand die opmerkingen over VERMEER en VAN MEEGEREN bevat, waaruit blijkt hoe grondig en diep zijn veelomvattende kennis op het gebied van de beeldende kunst was. Zijn vriendschap met Ir. VAN GOGH heeft veel voor hem betekend. Gedurende de laatste jaren heeft hij zich verdiept in het werk van Rembrandt en daarover vele lezingen gehouden.

Het diepst geraakt werd hij ongetwijfeld door muziek — hij liet degene op wie hij gesteld was ook graag muziek horen. Het verband tussen zijn intense liefde voor muziek en hetgeen in zijn jeugd overkwam laat zich vermoeden. Velen die VAN DER WAALS meemaakten, bemerkten dat zijn wezen doortrokken was van melancholie. Zijn kinderjaren werden overschaduw door ernstige verliezen; op zijn zesde jaar stierf zijn moeder, zijn vader aanvaardde een functie in Indonesië, hij bleef ter wille van de studie samen met zijn broer achter in Nederland. Men kan zich wel voorstellen wat deze broer, met wie hij samenwoonde, voor hem, juist na het verlies van zijn moeder en het vertrek van zijn vader, hetgeen uiteraard ook een verlies inhield, voor hem betekende. Deze broer stierf aan miliaire tuberculose. Wij weten wat de dood van een moeder, van een broer in de jeugd betekenen en hoezeer dit de vorming van de persoonlijkheid pleegt te bepalen.

De combinatie van zijn kennis van de psychiatrie, zijn eruditie, zijn deelname aan de cultuur, zijn intelligentie, zijn formidabele geheugen maakte hem tot een geleerde. Er ging een groot gezag van hem uit, hij was principieel en volstrekt onkreukbaar. Hij was in staat tot echte diepe vriendschappen, die zich over lange perioden uitstrekten. De laatste tijd van zijn leven was moeilijk. Hij leed onder benauwdheid; een groot verdriet voor hem die zo veel las en zo intens van lezen hield was het verlies van zijn gezichtsvermogen. Levendig staat mij nog deze herinnering voor de geest: Staande met een kunstboek in de hand zei

hij de volgende woorden: „Er wordt wel eens beweerd dat je interesse vermindert wanneer je oud wordt, maar dat is niet zo, ik voel me juist meer met het leven verbonden.”

Ook hij heeft het los moeten laten, zoals wij allen ooit zullen moeten doen. Wij leven voort met de herinnering aan een markante persoonlijkheid en groot geleerde. Een in memoriam eindigt met de vreemde en diepzinnige woorden: Hij ruste in vrede, woorden die veel betekenissen kunnen hebben. Bij VAN DER WAALS stel ik mij voor dat hij aan de uitdrukking deze zin en betekenis zou geven: er komt een ogenblik dat men ook eindigheid, ook sterven, ook de dood aanvaardt. Hij ruste in vrede.

Amsterdam, april 1974

P. C. KUIPER

Gevestigd. Te Almelo J. L. DURET (van Nijmegen); te Bathmen A. E. H. SCHOTHORST (van Groningen); te Dalfsen Prof. Dr. W. R. O. GOSLINGS (van Oegstgeest); te Deventer H. B. BRUINS en C. J. KLOK; te Enschede T. P. J. BAARS, R. A. BAKKER, D. A. VAN DEN BOSCH, A. J. L. DOCTOR, mw. M. DURING-VAN DER MOLEN (van Leusbroek), C. J. A. J. SLOOFF, W. J. DE VRIES (van Stad Delden), K. FREDUAH-AGYEMAN, K. POSPIŠIL en mw. M. POSPIŠILOVÁ-NOVÁKOVÁ; te Kampen mw. M. BROERE-VAN ROON (Van Dalfsen) en R. L. VERHEIJ (van Rotterdam); te Lelystad A. J. VAN NES (van Reeuwijk); te Staphorst Dr. J. C. VAN GOOSWILLIGEN en mw. A. G. VAN GOOSWILLIGEN-HOEKSTRA (van Roden); te Tubbergen E. G. SCHOUTEN (van Schiedam); te De Wetering G. J. H. SPIJKER; te Zwolle P. J. G. J. VAN DEN HOOGEN, W. G. KÖÖTSTRA (van Groningen), W. G. M. TEUNISSEN (van Nijmegen) en W. D. VAN WEELDEREN (van Beverwijk), allen arts.

Te Deventer B. PUSKAILER; te Nieuwleusen J. A. ELICH (van Nunspeet); te Zwolle J. VAN DER VLUGT, allen tandarts.

Vertrokken. Van Dalfsen mw. M. BROERE-VAN ROON (naar Kampen); van Stad Delden W. J. DE VRIES (naar Enschede); van Deventer M. JANSEN (naar Eindhoven); van Oldenzaal W. H. FRANSEN en mw. J. FRANSEN-DIJKSTRA (naar Augustinusga); van Rijssen J. BIJLEVELD (naar Geertruidenberg), allen arts.

Overleden. Dr. HENDRIK WILLEM ELSHOVE, oud-gynaecoloog te Rotterdam, op de leeftijd van 69 jaar (10 april 1974), Baarn. JOHANNES ADRIAAN VAN TIGGELE, arts, op de leeftijd van 57 jaar (10 april 1974), Rotterdam. THECLA CECILIA MARIA ROOSWINKEL, oud-arts van de vroedvrouwschool te Heerlen, op de leeftijd van 75 jaar (14 april 1974), Oosterhout (N.B.).

Promoties. BEVORDERD TOT DOCTOR IN DE GENEESKUNDE: Te Leiden R. E. M. HEKSTER op proefschrift *Embolisatie therapie, een neuroradiologische bijdrage*.

Bevorderd tot arts. Te Leiden G. CRAMER, K. HAMULYAK, W. S. MEIJER, H. R. VRIJLAND en K. J. J. WALDECK; te Nijmegen P. G. C. M. VAN GALEN, mw. J. A. SCHULKES-VAN DE POL, mw. A. VIS-VELTMAN; J. H. A. VREESWIJK en mw. A. F. J. MEYS-WENT.